

Александър Панов

ТЕОРИЯ НА
ЛИТЕРАТУРАТА

основни понятия
за гимназиалния курс

АЛЕКСАНДЪР ПАНОВ

ТЕОРИЯ НА ЛИТЕРАТУРАТА

ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ

(ЗА ГИМНАЗИАЛНИЯ КУРС)

ИЗДАТЕЛСКА КЪЩА „АЛЕКСАНДЪР ПАНОВ“

Предговор

*Изданието, което държите в ръцете си, не е предназначено за определен клас. То ще служи като необходимо допълнение на всичко, което се изучава в часовете по литература в гимназиалния курс. Авторът си представя тази книга като винаги присъстващия **втори учебник**, придружаващ учебниците за девети, десети, единадесети и дванадесети клас.*

По тази причина и материалът тук е изложен съгласно вътрешната логика на литературната теория. Това, което, струва ми се, е най-важната особеност на изложението, е неговата цялостност и системност. Много от въпросите се изясняват само в своята органична връзка с всички останали въпроси. Ето защо моята препоръка към всеки, който се интересува от проблемите на литературната теория, за да има по-развити сетива, когато изучава задължителния учебен материал, е да отдели време и да прочете тази книга изцяло, макар и като роман. Така той ще получи представа за цялостната система от въпроси и проблеми, с които се занимава литературната теория, и ще може по-правилно да разбира конкретните въпроси, с които ще се сблъсква при общуването си с литературата. Тогава, когато се наложи по-задълбочено запознаване с отделен конкретен проблем, вече можете да намерите в съдържанието съответната статия и да прочетете само нея. Това е възможно, защото отделните статии, макар и разработени под формата на единно изложение, все пак имат достатъчна цялост и завършеност, което ги сближава с частите на енциклопедичните речници.

Надявам се, че тази книга ще ви помогне да си изясните по-добре сложните и нееднозначни проблеми на литературата.

Авторът

Съдържание

Увод / 9

Част първа

Литература, култура, общество. Естетически характер на литературата / 13

Същност на изкуството и литературата. Обществени функции и механизмите за тяхното осъществяване. / 13

Култура и изкуство / 17

Естетически характер на литературата / 28

Основни естетически категории / 32

Прекрасно / 34

Трагично / 36

Комично / 39

Част втора

Смислови и комуникативни аспекти на литературата / 44

Проблемът за художествената условност / 44

Литературно произведение / 47

Художествен текст и художествен дискурс / 54

Знаков характер на литературата / 57

Художествена комуникация / 64

Комуникативна структура на художествения контекст / 65

Субекти на художествената комуникация / 72

Устна и писмена комуникация / 84

Обществено функциониране на художествения дискурс / 91

Теоретичен модел на художествената комуникация / 99

Автор, читател и герой в естетическата дейност / 100

Част трета

Строеж на литературното произведение. Поетика / 103

Проблемът за жанра във фолклора и литературата. Исторически промени в жанрообразуващите стратегии / 103

Прости форми на словесността. Основни символични действия / 113

Непознатователни стихотворни жанрове (лирика) / 121

Ода / 121

Елегия / 122

Песен / 123

Балада / 127

Сонет и други жанрове с „твърда“ схема / 127

Антологично стихотворение / 131

Стихотворни и прозаични познатователни жанрове (епос) / 133

Епопея (национален героичен епос) / 133

Приказка / 136

Легенда (житие) / 138

Сага / 140
Роман / 142
Новела и разказ / 147
Драматургични жанрове
(грама) / 148
Трагедия / 148
Комедия / 150
Драма / 152

„Малките“ поучителни жанрове на фолклора и литературата / 154

Басня / 154
Гатанка (загадка) / 155
Пословица и поговорка / 157
Казус / 158

Приложни реторически жанрове на словесността / 160

Жанрова система на литературата / 162

Организация на художественото изказване / 165

Сюжет и фабула / 165
Организация на езиковия изказ.
Тропи / 168

Метафора / 169
Сравнение / 171
Метонимия / 171
Символ / 172
Алегория / 173

Прозодическа организация на художественото изказване.

Стих и проза / 175
Количествени стихотворни системи / 178
Качествено стихосложение / 180
Свободен стих / 186

Строфа / 186
Рима / 189

Част четвърта

Проблеми на художествения процес / 191

Понятие за художествен процес / 191

Връзка на художествения факт с традицията / 196

Междутекстови отношения / 198

Механизми за осъществяване на междутекстовите връзки / 200

Стадиалност на художествения процес / 202

Основни етапи в развитието на европейския културен процес и словесност / 205

Фолклор / 205
Култура на античността / 206
Култура и литература на елинизмама / 208
Литература на Средновековието / 210
Култура и литература на Ренесанса / 213
Култура и литература на барока / 217
Класицизъм / 219
Векът на Просвещението / 222
Романтизъм / 225
Реализъм / 228
Модернизъм / 234